

Hugo Steinhaus, *Wspomnienia i zapiski*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2002.

Z przemówienia pożegnalnego profesora wygłoszonego przed Radą Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego Uniwersytetu Wrocławskiego (wówczas: Uniwersytetu Bolesława Bieruta), z okazji pożegnania przed odejściem na emeryturę, w dniu 24 stycznia 1961.

(s. 506-508)

Okazja przemawiania na tej radzie, dana mi dziś, jest chyba ostatnią sposobnością zastanowienia się nad sytuacją profesora coram publico.

Nie jestem pracownikiem nauki i cieszę się, że nie przysługuje mi ta nazwa, której z całego serca nienawidzę. Mogę mówić jednak jako profesor, a więc jako członek korporacji akademickiej. Ta korporacja wyrosła 700 lat temu, odrywając się od Kościoła – jej geneza wyraźnie się objawia w stroju akademickim, w łacinie dyplomów, nazwach godności akademickich, i wielu szczegółach tradycyjnych. (...)

Dziś wydział ten [Teologiczny] znikł, ale na puste miejsce weszło coś co także jest obce duchowi uniwersyteckiemu, a mianowicie ideologia (...)

Inny konflikt niepokoi prof. Kotarbińskiego: problemat wolności nauki. Powierzchnowy aspekt tego konfliktu pokazuje jego źródło w zakusach tych, co piastują władze polityczna – mają oni niewątpliwie interes w tym, żeby pewnych rzeczy nie głośzono ex cathedra, a inne, mianowicie ich własne tezy, zaopatrywano w stempel nieomyślności profesorskiej. Ale ten stempel ma tylko wtedy wartość, gdy piastuje go człowiek wolny: zmuszają profesora do posłuszeństwa, polityk traci zysk, do którego dąży. (...)

Wolność akademicka, czyli autonomia uniwersytecka ma niespożyty siłę. Prusy lat 1870-1914 były krajem junkrów, generałów i policji, ale nigdzie uniwersytety nie cieszyły się taką pełną autonomią, jak tam. (...)

Chciałbym zakończyć tę enuncjację. Przymus nie jest uniwersytecki. Profesja też nie. Profesor nie do niej pochodzi, lecz od „profiteor” – profesor jest wyznawcą.

Autonomia jest równoznaczna z wolnością sumienia, a wolność sumienia jest sprawą wewnętrzną. Gdy widzę, że student, który słucha moich wykładów, rozumie dowody matematyczne, myślę sobie, że ten student już nie wierzy w to, co mu podaje do wierzenia prasa codzienna. Były kraje, w których nie wolno było wykładać logiki; powinno się było zakazać także nauczania matematyki, fizyki i chemii. Sedno sprzeczności leży w tym, że politycy, którzy zdobyli władze, mają także dostateczne zdolności do rozumienia króla hiszpańskiego, co podniósł pędzel Velazquezowi. Gdy grand z jego świty dziwił się temu, król powiedział: mogę z dwunastu chłopów kastylijskich zrobić dwunastu grandów, ale z dwunastu grandów nie zrobię jednego Velazqueza.